

Kryzys państwa i elit politycznych

Raport IBRiS

DLACZEGO?

Zgodnie z harmonogramem wyborczym, już w 2023 Polacy znowu ruszą do urn. W perspektywie politycznej jest to okres z jednej strony odpowiednio długi, aby można było rozpocząć wzmożone działania kampanijne, z drugiej natomiast zbyt krótki, aby dokonać zasadniczych zmian w tkance obywatelskiej. Rok 2020 i walka z pandemią COVID-19 uwypukliła wiele zachodzących w państwie procesów, z których jednym z najważniejszych jest pogłębienie podziałów społecznych i drastyczny spadek zaufania do elit - politycznych, naukowych, kulturalnych i innych.

Czy obserwujemy już kryzys państwa i kryzys elit? Czy Polacy widzą szansę na systemową zmianę sposobu zarządzania Polską i sposobu działania w ramach opozycji? Czy w ogóle ktoś zasługuje obecnie na miano elity? I wreszcie - idealny przedstawiciel elity w państwie to lew, lis czy sowa?

Fundacja Instytut Badań Rynkowych i Społecznych postanowiła sprawdzić obecne nastroje Polek i Polaków w kontekście sytuacji w kraju. Pandemia, protesty społeczne, zmiany w prawie, niejasna pozycja Polski w Unii Europejskiej, kolejne afery - to obraz państwa przed burzą, w trakcie czy już po niej?

W okresie od 19 do 22 stycznia zrealizowano 7 badań w technice FGI (focus group interview). Respondenci dobrani zostali z zachowaniem najwyższych standardów prowadzenia badań jakościowych i stanowili reprezentację przekroju społecznego w Polsce.

ZAKRES TEMATYCZNY

- 1** Obecna sytuacja społeczno-polityczna w Polsce – nastroje, główne obszary zadowolenia i niezadowolenia
- 2** Szanse i zagrożenia dla Polski w perspektywie najbliższych miesięcy i lat
- 3** Wybory parlamentarne 2023 – przewidywania vs nadzieje
- 4** Podział społeczny w Polsce – czy istnieje klasa średnia? Czy istnieją w Polsce elity?
- 5** Elity – polskie realia vs oczekiwania
- 6** Elita polityczna w Polsce – czy liderzy ugrupowań politycznych stanowią elitę?

METODOLOGIA

PRÓBA BADAWCZA / SCHEMAT BADANIA

- **Metoda:** jakościowa
- **Technika badawcza:** FGI online (platforma ZOOM)
- **Liczba sesji FGI online:** 7
- **Liczba respondentów / 1 sesja:** 6
- **Czas trwania sesji:** 2 h
- **Termin realizacji sesji FGI online:** 19.01-23.01.2021

Kryteria dla wszystkich grup: mix płci, wieku (21-65 lat), zawodów, wykształcenia, dochodu na członka gospodarstwa domowego.

Nr sesji	Próba	Miejsce zamieszkania respondentów
1	„miękki” elektorat PIS - głosowali na PiS w wyborach parlamentarnych 2019 i na Dudę w 2020 (I tura) - teraz się zastanawiają, na kogo by zagłosowali	Koszalin / Kozienice (mix)
2	„miękki” elektorat PIS - głosowali na PiS w wyborach parlamentarnych 2019 i na Dudę w 2020 (I tura) - teraz się zastanawiają, na kogo by zagłosowali	Nowy Sącz / Limanowa (mix)
3	„miękki” elektorat PO - głosowali na PO w wyborach parlamentarnych 2019 i na Trzaskowskiego w 2020 (I tura) - teraz się zastanawiają	Katowice / Wejherowo (mix)
4	„miękki” elektorat PO - głosowali na PO w wyborach parlamentarnych 2019 i na Hołownię w 2020 (I tura) - teraz się zastanawiają	Kraków / Częstochowa (mix)
5	„miękki” elektorat Lewicy - głosowali na Lewicę w wyborach parlamentarnych 2019 i na Hołownię lub Biedronia w 2020 (I tura) - teraz się zastanawiają	Łódź / Sosnowiec (mix)
6	„miękki” elektorat PSL - głosowali na PSL w wyborach parlamentarnych 2019 i na Hołownię lub Kosiniaka-Kamysza w 2020 (I tura) - teraz się zastanawiają	Tarnów / Płock (mix)
7	„twardy” elektorat PSL - głosowali na PSL w wyborach parlamentarnych 2019 i na Hołownię lub Kosiniaka-Kamysza w 2020 (I tura) - teraz są pewni, że ponownie zagłosowaliby na PSL	Kielce i powiat / Kalisz i powiat (mix)

WYNIKI BADANIA

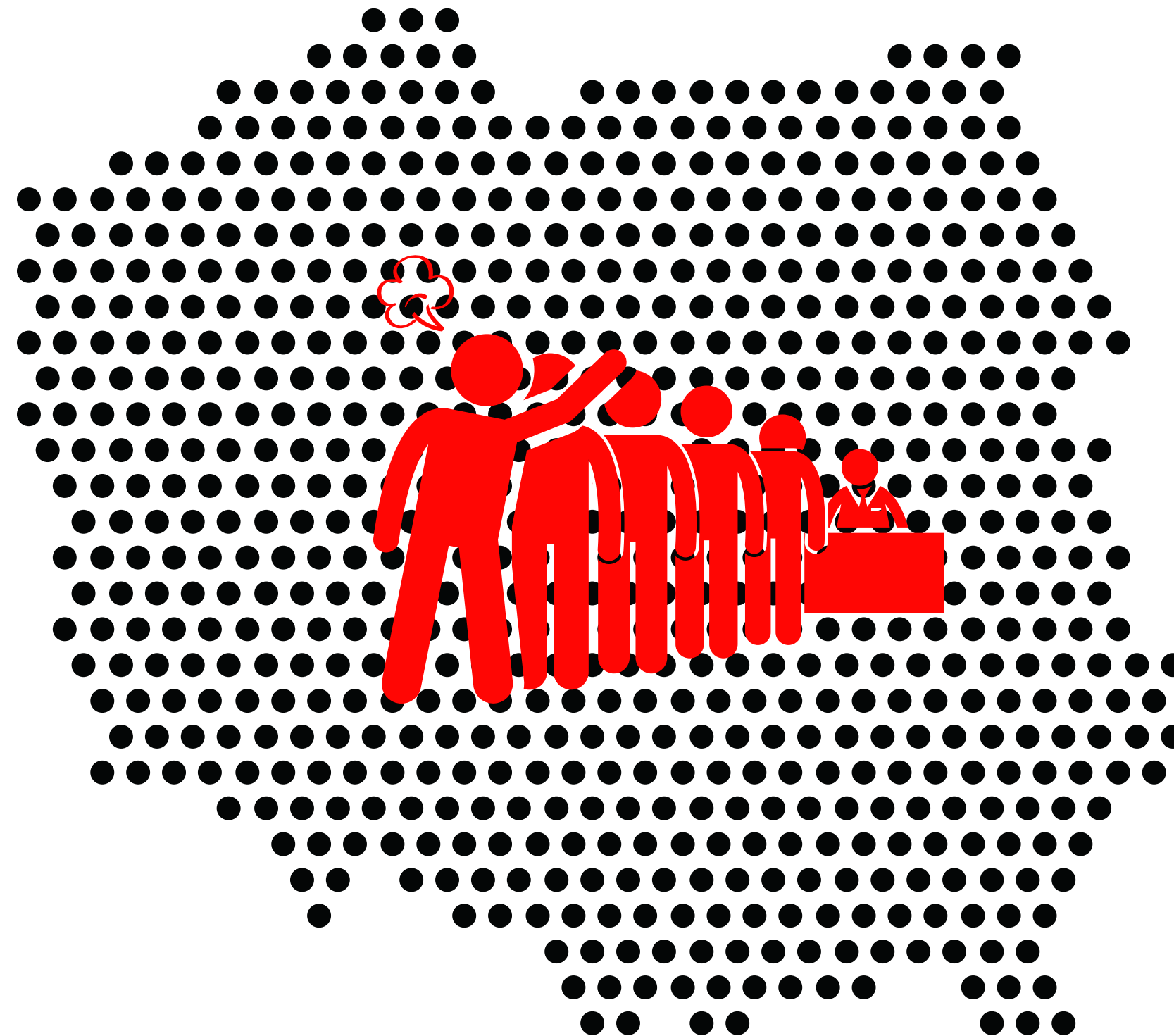
NASTROJE WŚRÓD POLAKÓW - II POŁOWA STYCZNIA 2021 ROKU

Zdecydowanie dominują negatywne nastroje, które koncentrują się wokół rządu, jego decyzji związanych z COVID-em i zachowaniami polityków reprezentujących obóz rządzący. Wielu wyraża aktywnie negatywną postawę – **złość** z powodu działań rządu, określanych jako nieudolne lub wręcz szkodliwe, ignorujące potrzeby społeczeństwa polskiego. Inni przyjmują postawę bierną, choć również nacechowaną negatywnymi emocjami – **bezsilność, rozczarowanie, rozżalenie**. Rząd staje się obiektem kpin i złośliwości, nawet dla dotychczasowych zwolenników PiS – mówi się o nim „**to kabaret, smutny kabaret**”, „**tragikomedia, co wyprawia ten rząd**”.

Szczepionka już nie koncentruje uwagi społecznej tak jak jeszcze pod koniec 2020 roku, gdy była główną nadzieją Polaków. Rząd, zdaniem badanych, skutecznie odarł społeczeństwo polskie z wiary w jej zbawcze działanie w kontekście polskich realiów – oddalony o miesiące czy nawet lata termin zaszczepienia ostatecznych w kolejce nie daje nadziei na uzyskanie w najbliższym czasie zbiorowej odporności. Prezentowane w mediach nocne kolejki „biednych seniorów” pod przychodniami, oczekujących na zapisanie się, budzą złość i rozgoryczenie wśród badanych.

Lista zażaleń do polskiego rządu jest długa i nie różnicuje badanych pomimo, że reprezentują różne elektoraty, grupy wiekowe, społeczne i zawodowe. Krytyka dotyczy głównie działań rządu w czasie pandemii, choć nie brakuje również negatywnych ocen innych decyzji i zachowań polityków obozu rządzącego.

GŁÓWNE OBSZARY NIEZADOWOLENIA POLAKÓW

**RZĄD DZIAŁA NA SZKODĘ SPOŁECZEŃSTWA POLSKIEGO -
WPROWADZA KOLEJNE, NIEZROZUMIAŁE, WRĘCZ „GŁUPIE”
OBOSTRZENIA**

”

„Zamknięte są lodowiska, a wcześniej lasy,
a otwarte były galerie handlowe i kościoły”
(elektorat PiS)

„inne choroby niż koronawirus zabijają
starszych – to są tragedie ludzkie, że starsi
nie mogą dostać się do specjalisty”
(elektorat PiS)

„rząd nie dba o ludzi, z wyjątkiem klasy
żerującej – tych, którzy żyją z socjału”
(elektorat PO / Hołownia)

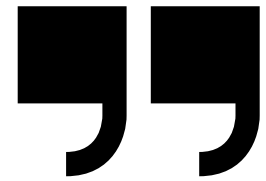
„Jesteśmy na siłę ograniczani” (elektorat
PiS)

„Zamknęli restauracje, a Biedronki są otwarte i
ludzie się tam tłoczą” (elektorat PSL)

„Że niby w kościele nie ma wirusa, a w kinie
jest” (elektorat PSL)

„zamykanie dzieci w domach to absurd”
(elektorat PiS)

„Przecież wiadomo, że szmatki antymandatowe
nic nie dają, przed niczym nie zabezpieczają”
(elektorat PiS)

RZĄD DZIAŁA NA SZKODĘ POLSKIEJ GOSPODARKI

„Zamknięcie stoków narciarskich, restauracji hoteli to paranoja – przecież jest reżim sanitarny” (elektorat PIS)

„tak długi lockdown to poważne zagrożenie dla polskiej gospodarki – zamykają się firmy, spadają wpływy do budżetu” (elektorat PO)

„Nie można poświęcić wszystkiego do walki z jednym wirusem” (elektorat PiS)

„Rząd podcina skrzydła przedsiębiorcom, kładzie im kłody pod nogi” (elektorat PO/Hołownia)

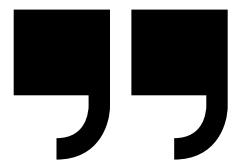
„Polska gospodarka nie podźwignie się przez wiele lat i to rząd jest temu winien” (elektorat PiS)

„Brak realnego wsparcia biznesów – było tylko na początku, teraz tylko symboliczne” (elektorat PO/Hołownia)

„Zamiast napędzać gospodarkę, stawia się pomniki za miliony” (elektorat PSL)

„mamy bardzo wysoki dług publiczny za sprawą rządów PiS” (elektorat PSL)

**RZĄD DZIAŁA CHAOTYCZNIE, NIEUDOLNIE – BEZ
STRATEGII I MYŚLENIA DŁUGOFALOWEGO.**

„dzisiaj jest tak, a jutro inaczej – niezależnie czy to ważne dla przedsiębiorców decyzje czy błahe” (elektorat PO / Hołownia)

„jest chaos, decyzje są wydawane z dnia na dzień (...) przedsiębiorcy nie są w stanie prowadzić działalności przy taki dużej nieprzewidywalności rządu” (elektorat PO)

„To jest życie jak na tykającej bombie – nie wiadomo z czym rząd wyskoczy dzisiaj i jutro” (elektorat PSL)

„Rząd nie ma planu – zobaczymy co będzie i wtedy zdecydujemy, a jak się okaże, że to zła decyzja, to ja odwołamy” (elektorat PSL)

„komentarze na 1 listopada zamykane były na dzień przed” (elektorat PSL)

**RZĄD NIE POMAGA, A WRĘCZ CORAZ BARDZIEJ
OBCIĄŻA SPOŁECZEŃSTWO**

„przecież wzrost płacy minimalnej
obciąża pracodawców a nie państwo”
(elektorat PO / Hołownia)

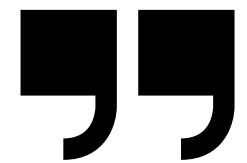
„zabrakło 2 mld zł do emerytur”
(elektorat PSL)

„nie można znaleźć pracy, bo
pracodawcy nie wiedzą, co będzie
dalej, firmy upadają” (elektorat PSL)

„śmieszne odroczenie podatku ze
strony rządu, gdy firma upada i
nie ma przychodu” (elektorat PSL)

„Rząd podcina skrzydła
przedsiębiorcom, kładzie im kłody pod
nogi” (elektorat PO/Hołownia)

RZĄD „UŻYWA COVIDU” DO PORÓŻNIENIA POLAKÓW, POGŁĘBIENIA PODZIAŁU SPOŁECZEŃSTWA

„rząd podzielił Polaków, a teraz jeszcze pogłębia te podziały na zaszczepionych i tym samym uprzywilejowanych i na niezaszczepionych” (elektorat PiS)

„rząd PiS spowodował, że ludzie skaczą sobie nawzajem do gardeł, kto jest PiS a kto przeciw. Ci co żyją z socjalu będą wychwalać PiS, a ci co pracują ciężko będą na nich najeżdżać” (elektorat Lewicy)

„te paszporty covidowe to absurd”

”

RZĄD TO „BANDA” HIPOKRYTÓW
I SAMOZWAŃCZA KLASA WYŻSZA – POLITYCY OBOZU
RZĄDZĄCEGO POSTĘPUJĄ W BREW
USTALONYM PRZEZ RZĄD ZASADOM, POKAZUJĄ
SWOJĄ WYŻSZOŚĆ WOBEC SPOŁECZEŃSTWA POLSKIEGO

„Ochrona domu Kaczyńskiego to jakaś
paranoja – prezydent nie ma takiej
ochrony” (elektorat PO)

„Minister nie nosi maseczki,
Kaczyński również” (elektorat PO)

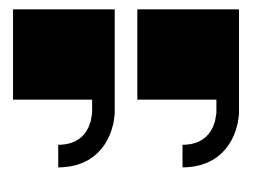
„arogancja władzy aż kłuje w oczy –
pokazują, że są równi i równiejsi”
(elektorat PO)”

„politycy kombinują, jak łamać prawo –
synowie Emilewicz na stoku narciarskim,
załatwianie na szybko uprawnień”
(elektorat PO)”

„parki były zamknięte, a politycy jeździli
nad morze” (elektorat PSL)”

„Kaczyński na grobie matki podczas
zamknięcia cmentarza” (elektorat PO)”

RZĄD MANIPULUJE SPOŁECZEŃSTWEM POLSKIM – ZASTRASZA, ABY ŁATWIEJ NIM ZARZĄDZAĆ

„to zamordyzm i działanie poprzez strach – łatwiej sterować zastraszonym narodem” (elektorat PiS)

„Zostaniemy drugą Białorusią” (elektorat PiS)

„Rząd tylko udaje, że nam pomaga” (elektorat PSL)

„rząd przedstawia nierzetelne dane o zachorowaniach, przyczynach zgonów” (elektorat PO)

„obostrzenia są wprowadzane niewłaściwie, gdy są wybory, to COVIDU nie ma, a po wyborach siedzicie wszyscy w domach. Jest nacisk społeczny, a możliwości wprowadzania obostrzeń są nadużywane przez PiS” (elektorat Lewicy)

**POLITYKA RZĄDU ZWIĄZANA ZE SZCZEPIONKĄ JEST
NIEODPOWIEDZIALNA**

„tempo szczepień jest bardzo wolne – jesteśmy w tyle za innymi krajami” (elektorat PiS)

„Zachęcają do szczepienia się podczas gdy nie ma wystarczającej ilości szczepionek” (elektorat PiS)

„Jest nakaz szczepienia pomimo, że szczepionka nie jest wystarczająco dobrze przetestowana” (elektorat PiS)

„chcą nas sterrozyzować tą szczepionką – tak jakby miała wyleczyć wszystko” (elektorat PiS)

**NIE MA PRAWORZĄDNOŚCI W POLSCE; RZĄD
„ROZMONTOWUJE” PAŃSTWO**

”

„sądy przestają być obiektywne” (elektorat PO)

„sędziowie tylko z układu” (elektorat PO / Hołownia)

„nikt ze śmietanki PiS-u nie ponosi
odpowiedzialności ani kary za błędy czy nadużycia”
(elektorat PO)

„powstało państwo w państwie – rząd łamie prawo
na każdym kroku i jest bezkarny” (elektorat PO)

**POLITYKA ZAGRANICZNA RZĄDU JEST
NIEODPOWIEDZIALNA**

„polski rząd nie ma sprzymierzeńców zagranicą poza Węgry” (elektorat PO / Hołownia)

„Kaczyński chce doprowadzić do wyjścia Polski z Unii – a co my zrobimy bez Unii?” (elektorat PO / Hołownia)

„my się ośmieszamy w Parlamencie Europejskim. Politycy PiS gadają głupoty” (elektorat PO)

„Taka polityka to utrata rynków zbytu za granicą” (elektorat PSL)

**RZĄD NIEGODNIE REPREZENTUJE
NARÓD POLSKI**

”

„Wstyd mi za Polskę, jako Europejce jest mi wstyd przed innymi krajami” (elektorat Lewicy)

„nie mogę słuchać, jak się wystawiają politycy, co mówią, jakim językiem – to wstyd, że my naród takich wybraliśmy” (elektorat PO)

„nie ma wsparcia i przykładu od rządzących” (elektorat PSL)

„rząd nie bierze odpowiedzialności za nic” (elektorat PSL)

„ciągle tylko jakieś afery zamiatane pod dywan, nikt nie jest ukarany” (elektorat Lewicy)

OBSZARY ZADOWOLENIA POLAKÓW

Powodów do zadowolenia jest zdecydowanie mało. Wydaje się, że sam koniec pandemii, jakkolwiek wszyscy na niego czekają, nie spowoduje poprawy nastrojów. W porównaniu do wyników analogicznych badań z połowy 2020 roku, nastroje są coraz gorsze i jest to ściśle związane z polityką rządu i zachowaniami polityków partii rządzącej.

Rośnie świadomość i aktywność społeczno-polityczna Polaków – to spostrzeżenie wywołuje w wielu badanych poczucie satysfakcji (jesteśmy częścią społeczeństwa przechodzącego istotną przemianę). Polacy są coraz bardziej świadomi manipulacji stosowanych przez rząd, coraz bardziej interesują się polityką, ich poglądy wyostrzają się.

Rośnie poczucie siły wewnętrznej społeczeństwa – czujemy się silniejsi, bo bardziej świadomi, bardziej odważni (maleje strach przed covid-em, rośnie poczucie niezgody wobec działań anty-covidowych rządu, pomimo kontrowersyjnych opinii wywoływanych przez Strajk Kobiet czy „marsze LGBT” sam fakt wyjścia znaczących grup Polaków na ulice daje poczucie siły narodu polskiego).

Jedność i solidarność zyskują nowy wymiar – potrzeba jedności przeciwko rządowi, ale w sytuacji covidowej (jednoczymy się w niezgodzie wobec rządu w sytuacji wojny z niewidzialnym, choć groźnym przeciwnikiem). Potrzeba jedności, poczucia wspólnoty jest kluczowa.

SZANSE DLA POLSKI NA NAJBLIŻSZE MIESIĄCE I LATA

Przekonanie o braku realnych szans dla Polski to dominująca postawa wśród badanych, niezależnie od przynależności do grupy wiekowej, zawodowej czy światopoglądu.

Nadzieją dla Polski jest „pospolite ruszenie” przeciwko rządowi – spontanicznie wskazywana jest potrzeba, aby „ludzie wyszli na ulice”, otwarcie i masowo sprzeciwili się działaniom rządu PiS. Wizja ta wzbudza jednocześnie poczucie zagrożenia – nowy powód do niepokoju w kraju, przedłużający się brak stabilizacji. Zmęczenie Polaków przedłużającym się lockdownem i przekonanie o podzieleniu, braku jedności społeczeństwa polskiego odbierają wiarę w sukces tej „rewolucji”.

Dla niektórych szansą rozpadu rządu PiS byłoby: odejście, wycofanie się Kaczyńskiego; pogłębienie wewnętrznych konfliktów w PiS-ie.

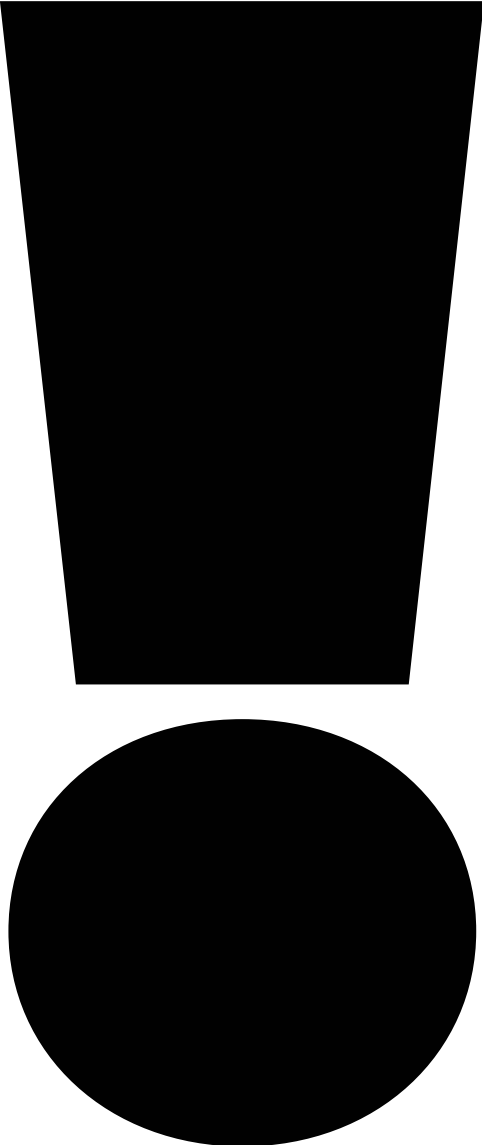
„

„nawet protegowani Ziobry są teraz wymieniani na innych, z innego układu (bankowość)” (elektorat PiS)

„

„zaczyna się sypać jedność na prawicy” (elektorat PiS)

ZAGROŻENIA DLA POLSKI NA NAJBLIŻSZE MIESIĄCE I LATA

Dalsze rządy PiS, kontynuacja dotychczasowej polityki rządu stanowi największe zagrożenie dla Polski – zdaniem badanych ze wszystkich grup nawet tych reprezentujących elektorat PiS.

Brak siły politycznej będącej w stanie „poradzić sobie z PiS-em”.

Brak perspektyw, fatalna przyszłość dla naszych dzieci.

Degradacja społeczna części społeczeństwa - grupy „żerujących” czyli osób żyjących z socjalu.

Brak wystarczającej ilości szczepionek.

Postępujący chaos w służbie zdrowia i dyskredytacja środowiska medycznego.

WYBORY PARLAMENTARNE 2023 - PRZEWIDYWANIA VS NADZIEJE

Wiara w możliwość odsunięcia PiS od władzy w najbliższych wyborach jest dość duża, choć nie brakuje wątpliwości:

- Odnoszących się do skutecznej strategii rozdawnictwa w celu pozyskania wyborców „PiS może wygrać, bo znowu jakoś przekupi ludzi”.
- Dotyczących słabości opozycji „nie będzie tak łatwo wygrać opozycji, bo nie ma takiej siły, jest słaba”.

Dominuje przekonanie o tym, że Polacy, nie mając wystarczająco dobrej alternatywy dla rządu PiS, zagłosują na kogokolwiek, zgodnie z ideą anty-PiS. Desperacja elektoratów jest na tyle silna, że krytyka opozycji (słaba, nieudolna, żadna władzy jedynie, bez charyzmatycznych liderów) nie generuje zawahania PiS vs anty-PiS w żadnej z badanych grup.

WYBORY PARLAMENTARNE 2023 - PRZEWIDYWANIA VS NADZIEJE

Nawet elektorat PiS wyraża dezaprobatę wobec dalszych rządów PiS – poprzez umiarkowane w swojej wymowie wypowiedzi „mówi się, że dwie kadencje i koniec – to jest zdrowe dla państwa” do bardzo mocnych „dostaną jak nic kopa w kolejnych wyborach, bo sobie na to zasłużyli”.

Wielu badanych mówi wprost o oczekiwaniu na „nowego kandydata”, „nową siłę opozycyjną”, choć wizja ta jest słabo doprecyzowana. Brakuje takich kandydatów wśród znanych polityków. Rozczarowanie wobec relatywnie młodych stażem polityków tzw. „gwiazd jednego sezonu” (Kukiz, Palikot, Petru a nawet, zdaniem niektórych, Hołownia) osłabia gotowość przyznania kredytu zaufania nowej, nawet charyzmatycznej postaci na polskiej scenie politycznej.

Należy jednak zauważyć, że czas w którym badanie jest realizowane to okres nasilonego zmęczenia społeczeństwa wskutek samej pandemii jak i przedłużających się obostrzeń uniemożliwiających normalne funkcjonowanie.

Niezadowolenie z postawy i działań rządu, który ma bezpośredni wpływ na codzienne życie Polaków może mieć nasilony charakter.

Wiosna / lato 2021, znaczący spadek zachorowań przy dobrze zaplanowanej przez rząd komunikacji w mediach mogą spowodować poprawę nastrojów i inne podejście do nadchodzących wyborów.

Oczekiwania wobec nowego rządu po wyborach 2023 są bardzo wysokie:

- „totalna odbudowa ruiny, czyli państwa polskiego, cegiełka po cegiełce”;
- dialog jako podstawa – dialog pomiędzy partiami, dialog ze społeczeństwem w kwestiach dla niego istotnych, pocovidowych;
- dojrzałość, strategia zarządzania krajem „tu nie potrzeba programu ale prawdziwej strategii, długofalowego spojrzenia na przyszłość Polski”.

W wypowiedziach niektórych badanych spontanicznie przywoływano „rząd PO sprzed lat” jako przykład dojrzałego, mądrego zarządzania krajem.

POSTRZEGANIE PODZIAŁÓW SPOŁECZNYCH W POLSCE

Z perspektywy badanych, reprezentujących różne środowiska i grupy społeczne, społeczeństwo polskie jest dość mocno rozwarstwione. Wyróżniane są najczęściej: **klasa wyższa, klasa średnia, klasa niższa (w tym klasa najniższa, nazywana „żerującą” lub „pasożytniczą”).**

klasa wyższa

Utożsamiana z najbogatszymi mieszkańcami Polski (właściciele dużych przedsiębiorstw), często również z celebrytami / artystami, także z politykami - liderami partii. To osoby „z pierwszych stron gazet”. W nastawieniu do tej grupy wyczuwa się bardziej zazdrość niż podziw. „Wystarczy tylko, żeby o tobie pisali i już masz pieniądze i władzę. Nieważne, co sobą reprezentujesz”.

klasa średnia

Największa i najbardziej zróżnicowana wewnętrznie: klasa średnia „wyższa”, klasa średnia „niższa”. To grupa o największej trudności do określenia – według jednych, to „dobrze” zarabiający, których stać na zagraniczne wakacje i zakup samochodu dobrej klasy. Zdaniem innych, to „klasa średnia, więc przeciętna, żyjąca od pierwszego do pierwszego”.

klasa niższa

To emeryci i renciści, osoby z najniższą pensją, pracownicy sezonowi. Klasa najniższa to ludzie żyjący z różnego typu socjalu, nazywana przez niektórych klasą „żerującą” lub „pasożytniczą”. Tę klasę stworzył, zdaniem badanych, rząd PiS, a konkretnie rozdawnictwo, które doprowadziło do rezygnacji z pracy znaczną część społeczeństwa. Wysokość wsparcia rodzin uzyskiwanego z różnych tytułów demotywuje do podejmowania pracy, zapewnia „godne i wygodne” życie.

Wydaje się, że główną osią podziałów społecznych są przywileje i zamożność. Wykształcenie, typ wykonywanej pracy, poziom kultury osobistej, pochodzenie nie mają tak dużego znaczenia.

O ile definicja klasy wyższej czy najniższej nie sprawia problemu badanym, to charakterystyka klasy średniej ujawnia poważne trudności w jej rozumieniu, próbach dookreślenia. Z pewnością jest ona również najbardziej rozwarstwiona, o niejasnych granicach różnicujących podklasy w jej ramach.

Jeszcze większe trudności sprawia określenie swojej przynależności, identyfikacji z daną klasą społeczną. Najbardziej aspiracyjna jest klasa średnia – badanym, niezależnie od poziomu dochodów, najbliżej jest do grupy tzw. środka. Niektórzy, świadomi swoich relatywnie niskich dochodów, pozycjonują się jako przynależni do „niższej klasy średniej”.

**POSTRZEGANIE PODZIAŁÓW
SPOŁECZNYCH W POLSCE**

ELITY W POLSKICH REALIACH

Słowo „elita” w kontekście polskich realiów ma dość negatywne konotacje. Niektórzy wskazują na „skażenie słowa elita narracją obecnego rządu”.

Generuje skojarzenia z poczuciem wyższości, określaniem samych siebie w ten sposób przez celebrytów (artystów, polityków), a nawet z moralnym „zepsuciem” (bycie sławnym dla samej sławy, bycie u władzy jedynie dla poczucia posiadania władzy). W odniesieniu do polskich elit używane są ironiczne nazwy „elyta” lub „pseudoelita”.

Dyskusja o polskich elitach przywołuje negatywnie oceniane działania rządu i polityków reprezentujących PiS, którzy w mediach chętnie dyskredytują ludzi nauki, kultury i sztuki. Podważają ich wiarygodność, zaprzeczają lub ośmieszają ich. Przykłady:

- ośmieszanie w mediach znanych i uznanych lekarzy wypowiadających się niezgodnie z linią rządu;
- afera: szczepienie „grupy celebrytów” poza kolejnością postrzegana jako dowód manipulacji rządu ale też jako akt zdemaskowania poczucia wyższości ludzi kultury.

Brak prawdziwych elit w Polsce ma silny związek z brakiem autorytetów – brakuje osób, które miałyby realny wpływ na Polskę i które byłyby pozbawione skazy wizerunkowej wskutek wpadki, afery, błędu, itd.

PRZYKŁADY POLSKICH ELIT

Wskazanie przykładów polskiej elity jest trudne dla badanych. W pierwszej kolejności przywoływane są najczęściej osoby... zmarłe. To najczęściej legendy polskiej polityki, kultury. Sporadyczne i z trudem przywoływanie w pamięci współczesnych, żyjących elit wydaje się pokazywać, jak niewielką rolę odgrywają autorytety w codziennym życiu Polaków. Czy to znak kryzysu autorytetów?

Wśród polskich elit wymieniano następujące nazwiska:

- **Władysław Bartoszewski** – klasa, wysoka kultura osobista, wiedza historyczna, brak skazy wizerunkowej „ideowiec, nie patrzył na stołki i pieniądze”
- **Lech Kaczyński, Aleksander Kwaśniewski, Donald Tusk** (tylko zwolennicy PO) - kultura polityczna, klasa
- **Jerzy Owsiak** - skuteczność, przywództwo, charyzma, działanie na rzecz innych, niezależność, empatia
- **Robert Lewandowski**, polscy skoczkowie – skuteczność działania, autorytet
- **Andrzej Lepper** – niezależność, odwaga, nonkonformizm
- **papież Jan Paweł II, papież Franciszek** – klasa, odwaga, charyzma, „proludzkie” ideały

Aleksander Kwaśniewski zapoczątkował w Polsce trend percepcji przywódcy w nieodłącznym zestawieniu z żoną. To ona w istotny sposób dodała wartości wizerunkowi męża jako prezydenta. To również potwierdza hipotezę, że czas działa na korzyść elit – negatywne cechy wizerunkowe zostają przesłonięte przez silne atuty.

OCZEKIWANIA WOBEC POLSKICH ELIT

Jak wynika z wypowiedzi badanych, Polska potrzebuje elit, czyli osób, które będą miały realny wpływ na jakość życia w Polsce i na pozycję naszego kraju w świecie.

„Prawdziwa” elita to osoby, które są podziwiane przez naród, a podziw i uznanie dotyczy zarówno dorobku w określonej sferze (np. nauka, kultura) jak i cech osobniczych:

- **rozwijanie ważnych idei i podążanie za nimi** (wiarygodność),
- **charyzma** (umiejętność przyciągania uwagi, ludzi; umiejętność zarażania własnym ideami i poglądami innych),
- **wysokie kompetencje / autorytet w danej dziedzinie** np. nauka, kultura, sztuka, działalność społeczna,
- **odpowiedzialność**,
- **tzw. kręgosłup moralny**,
- **wysoki poziom kultury osobistej**,
- **samodzielność / niezależność**,
- **uczciwość**,
- **empatia**,
- **skromność**.

Polskie elity powinny, zdaniem badanych, budować atrakcyjny wizerunek Polski zagranicą.

POLSKA ELITA POLITYCZNA - JAKA JEST?

Świat współczesnej polskiej polityki jest pozbawiony elit w rozumieniu badanych. Wśród polityków, niezależnie od reprezentowanej opcji, dominują:

- żądza władzy i kariery politycznej – brak umiejętności rezygnacji z wysokiego stanowiska czy funkcji,
- tzw. „parcie na szkło” – dążenie do bycia znanym za wszelką cenę,
- brak lub słaba orientacja na „zwykłych ludzi” – eksponowanie w wypowiedziach i działaniach interesów partyjnych,
- arogancja polityczna – buta, ostry język wypowiedzi wobec przeciwników politycznych czy nawet wobec rywali w obrębie danej partii,
- skłonność do konfliktów - brak umiejętności prowadzenia dialogu z reprezentantami innych opcji czy nawet wewnątrz swojej partii.

Kryzys elit politycznych dotyka w podobnym stopniu największych ugrupowań politycznych, choć najwięcej krytycznych ocen dotyczyło PiS i PO.

Zapotrzebowanie na pozytywnego bohatera polskiej sceny politycznej jest duże, co pokazują badania realizowane od 2019 roku przez Fundację. Brak elity politycznej, funkcjonującej w ramach popieranej opcji politycznej przyczynia się w istotny sposób do spadku lojalności wobec niej, do rozważania poparcia dla innych i tym samym do braku kontroli elektoratu prowadzącego do nieprzewidywalności jego decyzji.

POLSKA ELITA POLITYCZNA – JAKA BYĆ POWINNA?

Oczekiwania wobec polskiej elity politycznej rysują obraz „rycerza bez skazy”, którego charakteryzuje przede wszystkim autorytet i siła wewnętrzna oraz mądrość i spokój, opanowanie. To połączenie cech wizerunkowych lwa / „króla lwa” i sowy. Również w zestawieniu z wiernością psa (wierność swoim ideałom). To również połączenie cech archetypu Władcy, który daje poczucie bezpieczeństwa jako silny, niezależny lider i archetypu Mędrca, którego mądrość i doświadczenie uwiarygadniają obietnicę skutecznego działania składaną obywatelom przez Władcę.

POLSKA ELITA POLITYCZNA – JAKA BYĆ POWINNA?

Polską elitę polityczną powinny charakteryzować:

- **dobro społeczne jako priorytet,**
- **charyzma** (umiejętność przyciągania uwagi i ludzi),
- **autorytet / dobre wykształcenie** np. prawnik, ekonomista,
- **tzw. kręgosłup moralny,**
- **wysoki poziom kultury osobistej,**
- **samodzielność / niezależność opinii,**
- **wierność swoim ideałom / stabilność światopoglądu,**
- **uczciwość, prawdomówność,**
- **opanowanie, spokój,**
- **„miękkie” kompetencje** – umiejętność rozmawiania z każdym, umiejętność dyskusowania z szacunkiem dla innych poglądów.

Miarą elitarności polityka jest szacunek ze strony innych, również tych reprezentujących odmienne poglądy polityczne.

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ!

